

PRELIMINARY PROPOSAL

---

1) VÝZKUMNÝ TÝM

Jaroslava Novotná
Jana Korpášová
Markéta Ondráčková

2) PŘEDMĚT VÝZKUMU

Nezaměstnanost a
Rozvodovost

3) CÍL VÝZKUMU

Vliv nezaměstnanosti na rozvodovost.

3a) CÍL

Přímá souvislost mezi nezaměstnaností a rozvodovostí nebyla v ČR doposud intenzivně zkoumána, ale zahraniční zdroje určitou spojitost připouštějí.

Tento výzkum má za úkol přinést poznatky z této oblasti, případné souvislosti potvrdit či vyvrátit.

3b) VÝZKUMNÁ OTÁZKA

Má nezaměstnanost vliv na rozvodovost manželství ?

3c) ODVOZENÉ OTÁZKY

1. V kolika procentech rozvodů je nezaměstnanost důvodem rozvodu?
2. Má nezaměstnanost manžela stejný vliv na rozvodovost jako nezaměstnanost ženy

4) TEORETICKÝ ZÁKLAD

Nezaměstnanost je stav, kdy lidé chtějí pracovat a hledají si práci, která je pro ně běžně zdrojem obživy, nemohou žádnou přiměřenou a placenou práci získat. Nezaměstnanost vzniká poklesem potřeby pracovních sil. Příčinami mohou být ekonomické potíže podniku, celého odvětví nebo národní ekonomiky. Vysoká míra nezaměstnanosti a nezaměstnanost dlouhodobá je považována za vážný soc. problém. Jejimi důsledky jsou pokles sociálního statusu a prestiže, změna

životního stylu, nižší sebeúcta, omezení sociálních kontaktů, deprese, někdy i manželská krize a deviantní chování. (Jandourek, 2001)

Míra nezaměstnanosti je nejdůležitější a nejsledovanější statistikou trhu práce. Vyjadřuje procentuální podíl počtu registrovaných nezaměstnaných a počtu ekonomicky aktivních obyvatel (v případě ČR jde o klouzavý průměr "pracovní síly"). "Registrovaní" nezaměstnaní jsou osoby, které jsou v daném období v evidenci Úřadů práce. Teoreticky, nezaměstnaní jsou lidé starší 15-ti let, kteří ve sledovaném období splnili tři základní podmínky: byli bez práce, hledali aktivně práci, byli připraveni k nástupu do práce během určitého referenčního období (obvykle 14 dnů).

(<http://www.patria.cz/ekonomika/databaze.asp?id=65>)U

internetových zdrojů se v textu neuvádí, ale název periodika, jméno autora nebo zkrácená verze. Plná adresa pak v bibliografii.

Nezaměstnanost má četné negativní sociálně ekonomické důsledky jak pro samotné postižené a jejich rodinné příslušníky, tak pro celou společnost, která musí nést přímé i nepřímé náklady vázané na nezaměstnanost a její překonávání. Zejména dlouhodobá nezaměstnanost patří k faktorům, které výrazně přispívají ke vzniku a šíření řady sociálně patologických jevů včetně alkoholismu, narkomanie, kriminality, vandalismu, sebevražd, apatie ale třeba i rasismu a různých forem militantního politického radikalismu (Červenka, J.2004).

Průvodním jevem transformace společnosti, ke které v ČR v postkomunistické době došlo, bývá rovněž transformace v oblasti dosavadního hodnotového žebříčku. Rodina postupně přestává být jediným smyslem života, jak tomu v některých případech doposud bylo a rozvodovost začíná být něčím zcela samozřejmým.

Rozvod je právní akt ukončující manželství žijících osob. Většinou jde o důsledek faktického rozpadu manželského vztahu. Rozvod je i v západní sekularizované kultuře v důsledku křesťanské tradice stále považován za negativní jev, mimo jiné i pro psychické a ekonomické důsledky dopadající na děti a partnery. Růst rozvodovosti vede k růstu sociálních problémů společnosti. Mezi faktory usnadňující rozvod patří vyšší důraz na osobní spokojenost ve vztahu oproti ekonomickému prvku silnému v tradiční společnosti, ekonomická a sociální emancipace ženy, ztráta kontroly široké rodiny nad rodinou atomární, možnost uzavření nového manželství a společenská tolerance. (Jandourek, 2001)

4a) TEORETICKÝ KONCEPT

Výzkumy na téma vliv nezaměstnanosti na rozvodovost byly prováděny v západní Evropě i Americe a to v průběhu celé poválečné historie. Důvodem k tomu byl jak nárůst rozvodovosti, tak i stoupající počet nezaměstnaných.

Období od roku 1945 do roku 2000 můžeme rozdělit na dvě etapy. První od roku 1945 do roku 1960. Toto období je charakteristické nárůstem rozvodovosti, ale nízkou mírou nezaměstnanosti. Důvody zvýšené rozvodovosti lze hledat v legalizaci rozvodů a vyšší zaměstnanosti žen. Období od roku 1960 do roku 2000 je charakteristické stabilním, ale nižším nárůstem počtu rozvodů a zvyšováním počtu nezaměstnaných, který periodicky kolísá podle stavu ekonomiky dané země. Studie (Jensen, Smith, 1990) prokázala, že rozvodovost je ovlivněna mimo jiné i nezaměstnaností jako jednou z proměnných majících vliv na rozvodovost.

Studie (Becker, Landes, Michael, 1997) prokázala, že především neočekávané změny v příjmech a především ztráta příjmu muže má negativní vliv na udržení manželství a značnou měrou přispívá k rozvodům.

Jestliže západní Evropa a USA mohou zkoumat období přibližně padesátileté, v České republice máme k dispozici období od roku 1989, přičemž v roce 1993 mělo ČR pouze 3% nezaměstnaných a teprve od roku 1996 toto procento roste. V roce 1999 bylo v ČR 9% nezaměstnaných a dnes je to téměř 11%.

Na stav ekonomiky a společnosti v ČR nelze pohlížet ze stejného zorného úhlu jako na stav v zemích západní Evropy, případně USA, kde vývoj probíhal kontinuálně bez vážnějších společenských výkyvů. České země prožily pád monarchie, krátké období ekonomického růstu mezi oběma světovými válkami, nástup komunistů a období socialistické společnosti bez tržního hospodářství a nezaměstnanosti. Jestliže rozvodovost byla u nás dost vysoká i před rokem 1989 a zaměstnanost žen téměř sto procentní, pak nezaměstnanost byla pro občany ČR zkušeností novou. To vše by v sobě měly obsáhnout výsledky tohoto výzkumu, které by tak mohly ukázat vliv rozdílně prožité společenské zkušenosti.

5) VÝZKUMNÁ METODA

DRUH VÝZUMU: KVANTITATIVNÍ

METODA: JEDNORÁZOVÉ   DOTAZNÍKOVÉ   ŠETŘENÍ   (NEADRESNÉ
DOTAZOVÁNÍ)

DRUH OTÁZEK: OTEVŘENÉ V dotazníku jsou i uzavřené, i kdyby jste se ptaly jen na demografické údaje!

ZPRACOVÁNÍ PRIMÁRNÍCH DAT: STATISTICKÁ ANALÝZA

6) VÝZKUMNÁ STRATEGIE

Kontaktujeme všechny okresní a městské soudy v jejichž kompetenci jsou rozvodová řízení a vyžádáme si od nich souhlasné vyjádření týkající se jejich participace na tomto výzkumu. Všechny uvedené instituce obešleme a požádáme je, aby rozváděným dvojicím předala náš anketní dotazník (viz. bod 10). Jelikož dotazované osoby poskytují osobní data, se kterými je nutné zacházet v souladu s § 101/2000 Sb. o ochraně osobních údajů, je součástí anketního dotazníku souhlas dotazované osoby s poskytnutím důvěrných informací za účelem tohoto výzkumu.

Vzhledem k tomu, že v roce 2003 bylo rozvedeno 32.800 manželství, tedy měsíčně je to přibližně 2.700 manželství. Při návratnosti 30% můžeme za měsíc očekávat 900 vyplněných anketních dotazníků. Pro zvýšení validity bude anketní akce trvat 3 měsíce, měli bychom tak získat okolo 2.500 vyplněných anketních dotazníků.

7) ZÁKLADNÍ SOUBOR

Základním souborem jsou všechna rozvedená manželství v celé ČR od roku 1989 do roku 2004. Vzhledem k nemožnosti získat konkrétní údaje od pracovních úřadů a soudů, rozvádějících manželství, zvolíme quasi reprezentativní výběr a to anketní výběr.

8) OPERACIONALIZACE

8a) INDIKÁTOR NEZAMĚSTNANOSTI

Pobírám nebo jsem v době před podáním žádosti o rozvod pobíral/a podporu v nezaměstnanosti nebo sociální dávky v důsledku nezaměstnanosti.

nebo

Byl/a jsem v době před podáním žádosti o rozvod v evidenci úřadu práce v důsledku nezaměstnanosti

8b) INDIKÁTOR ROZVODOVOSTI

Proběhlo poslední soudní stání a manželé byli rozvedeni

8c) TEORETICKÁ HYPOTÉZA

Nezaměstnanost manžela nebo manželky je jednou z příčin rozvodovosti, přičemž nezaměstnanost manžela má větší vliv na rozvodovost, než nezaměstnanost manželky.

8d) PRACOVNÍ HYPOTÉZA

- Míra nezaměstnanosti v rozvedených rodinách převyšuje celostátní průměr.
- Průměrná doba nezaměstnanosti v rozvedených rodinách je vyšší, než celostátní průměr.
- Celková doba nezaměstnanosti mužů v rozvedených rodinách je vyšší, než celková doba nezaměstnanosti žen.
- Počet rozvedených rodin se přímo či nepřímo úměrně zvyšuje s délkou období, po kterou je jeden z manželů v rodině nezaměstnaný.

9) OBECNÉ PROBLÉMY

Základní problém zjištění zda je nezaměstnanost partnera důvodem rozvodu je to, že asi nikdo otevřeně nepřizná, že mu vadí nízký příjem partnera a jeho nižší sociální status. Spíše v důsledku těchto důvodů mezi partnery bude docházet ke konfliktům, které je přivedou k rozvodu, důvodem tedy bude uváděn nesoulad povah nebo nevěra atd.

Nebudeme tedy přímo zkoumat důvod rozvodu, ale pouze se dotážeme, zda si dotyční myslí, že nezaměstnanost měla vliv. Zjistíme zda byl jeden z partnerů před rozvodem nezaměstnaný, jak dlouho a zda to byl manžel nebo manželka. Pro ověření reprezentativnosti tohoto výběru zjistíme navíc okres trvalého bydliště, věk, vzdělání u obou manželů a délku trvání manželství.

Důvod rozvodu zkoumat můžete, a uvidíte, v jaké míře budou respondenti uvádět nezaměstnanost jako hlavní důvod. Důvodem také nemusí být nezaměstnanost jako taková, ale její důsledky (pokles příjmu, frustrace partnera ze ztráty zaměstnání atd.). Mezi indikátory nezaměstnanosti by bylo dobré uvést i typy nezaměstnanosti (dlouhodobá, frikční atd.; jejich dopad je jiný).

10) ANKETNÍ OTÁZKY

- Okres trvalého bydliště:
- Datum, kdy bylo manželství definitivně rozvedeno:

- Délka trvání manželství:
- Věk muže:
- Vzdělání muže:
- Nezaměstnanost* muže v posledních dvou letech před podáním návrhu na rozvod - délka v měsících :
- Věk ženy:
- Vzdělání ženy:
- Nezaměstnanost* ženy v posledních dvou letech před podáním návrhu na rozvod - délka v měsících :
- Myslíte si, že nezaměstnanost ve Vaší rodině mohla být příčinou rozvodu. Ano/Ne

* Nezaměstnaností rozumíme stav kdy osoba pobírá nebo v době před podáním žádosti o rozvod pobírala podporu v nezaměstnanosti nebo sociální dávky v důsledku nezaměstnanosti, případně byla v době před podáním žádosti o rozvod v evidenci úřadu práce v důsledku nezaměstnanosti.

11) OBČANSKÉ ČI VĚDECKÉ ZDŮVODNĚNÍ ZÁJMU

Vzhledem k psychickým a ekonomickým dopadům rozvodu na děti a partnery je třeba prozkoumat všechny důvody, které k rozvodu vedou. Nezaměstnanost se v žádných statistikách příčin rozvodu neuvádí a o to důležitější je zjistit její vliv a procento působnosti v českých podmínkách. V případě, že by tato studie potvrdila výzkumy dánských a amerických vědců, kdy nezaměstnanost se podílí 6% jako důvod rozvodu, bylo by to procento významné. Toto zjištění by mohlo pomoci odborníkům v manželských poradnách i sociálním pracovníkům při pokusech o záchranu manželství. Mohl by to být také impuls pro státní správu, vládu i politické strany. Neboť nezaměstnanost není jen indikátorem stavu ekonomiky, ale je indikátor stavu společnosti, jejíž základní stavební jednotkou je právě rodina.

12) TERMÍN A ZPŮSOB ZVEŘEJNNÍ VÝSLEDKŮ

Termín výzkumu není doposud stanoven. Stanovená doba pro jeho realizaci je 3 měsíce.

Výsledky budou zveřejněny v odborné literatuře (Sociologický časopis) a na intranetových stránkách katedry sociologie FSS MUNI.

13) LITERATURA / REFERENCES

- Amato, P. and Rogers, S. 1997. A Longitudinal Study of Marital Problems and Subsequent Divorce. *Journal of Marriage and the Family*, Vol. 59, No. 3, 612-624.
- Becker, G., Landes, E.M. and Michael, R.T. 1997. An Economic Analysis of Marital Instability. *Journal of Political Economy*, Vol. 85, No. 6, 1141-1187.
- Benoit-Guilbot, Odile. Gallie, Duncan. 1994. Long Term Unemployment (Social Change in Western Europe). London: Pinter Publisher Ltd.
- Bremmer, D. and R. Kesselring 1999. The Relationship Between Female Labor Force Participation and Divorce: A Test Using Aggregate Data. Paper presented at the International Atlantic Economic Conference. Montreal, Canada, October 1999
- Buchtová, Božena. 2002. Nezaměstnanost: psychologický, ekonomický a sociální problém. Praha: Grada Publishing.
- Červenka, Jan. 2004. "Veřejné mínění a nezaměstnanost".
www.cvvm.cas.cz./upl/nase_spolecnost/100001s_cervenka_nezamestnanost.pdf
- Hoffman, S. and Duncan, G. 1995. The Effect of Incomes, Wages and AFDC Benefits on Marital Disruption. *The Journal of Human Resources*, Vol. 30, No. 1, 19-41
- Hutson, Susan. 1990. Taking the Strain: Families, Unemployment and the Transition of Adulthood. Maidenhead: Open University Press
- Chilman, Catherine. Cox, Fred. Nunnally, Elam. 1988. Employment and Economic Problems (Families in Trouble Series). London: SAGE Publications.
- Jensen, P. and Smith, N. 1990. Unemployment and Marital Dissolution. *Journal of Population Economics*, Vol. 3, 215-229.
- Kuchařová, Věra. 1991. Rodina s nezaměstnaným členem. Bratislava: Výskumný ústav práce a sociálních věcí.
- Lampard, R. 1994. An Examination of the Relationship between Marital Dissolution and Unemployment. In D. Gallie, C.

- Marsh, C. Vogler (Eds.), *Social Change and The Experience of Unemployment* (pp. 264-298). Oxford: Oxford University Press.
- Mareš, Petr. 1998. *Nezaměstnanost jako sociální problém*. Praha: Sociologické nakladatelství.
- Matoušek, Oldřich. 2003. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. Praha: Sociologické nakladatelství.
- Putnová, Anna. 2004. "Nezaměstnané ženy na trhu práce-případová studie". www.genderonline.cz/index.php?page=clanek&rubrika=&clanek=266
- Radimská, R. 2003. www.genderonline.cz/index.php?page=clanek&subrubrika=21&clanek=214
- Slováčková, Petra. 2001. *Jak se máme? Stejně i jinak*. EKONOM.IHNED.CZ z13.6.2001
- Starkey, J. 1991. *Wives' Earnings and marital Instability: Another Look at the Independence Effect*. *The Social Science Journal*, Vol. 28, No. 4, 501-521.
- Thoma, M.A. 1994. *Subsample instability and asymmetries in money-income causality*. *Journal of Econometrics*, 64, 279-306.
- Weiss, Y. and Willis, R. 1997. *Match Quality, New Information and Marital Dissolution*. *Journal of Labor Economics*, Vol. 15, No. 1 Part 2, 293-329.
- Zimmer, M. 1999. *Socioeconomic Determinants of Marital Dissolution: Analysis of Individual Spouse Behaviour*. Paper presented at the MVEA Meeting, St. Louis, MO, February 2000.
- Poznámky k literatuře viz úkol 2.

Velmi dobře vypracováno

Daniela Ryšavá